

Instabiliteter och symmetribrott i fördelningspolitiken

Fördelningen av resurser i ett samhälle driver under allmänna förutsättningar mot ökad ojämlikhet, även om individerna i befolkningen är identiska vad avser färdigheter, ansträngning och tålmod. Detta får konsekvenser för fördelningspolitikens inriktning och utformning.

Alla samhällen uppvisar ojämlikhet i fördelningen av tillgångar. Detta gäller inte bara jordbruks- och industrisamhällen utan också samhällsbildningar som brukar uppfattas som tidigare stadier i mänsklighetens sociala utveckling (Bowles m fl 2010), och det gäller till o m om man utsträcker perspektivet till schimpanssamhällen (de Waal 2005). En ofta framförd förklaring till skillnader i tillgångar är att individer skiljer sig vad gäller talang, ansträngning och förmåga att vänta. En blick på såväl historiska som nutida samhällen visar att denna förklaring inte räcker särskilt långt. I det klassiska Egypten eller det medeltida Europa rådde inkomst- och förmögenhetsskillnader som rimligen inte kan förklaras på detta sätt. Ett modernare exempel är att den högsta inkomstpercentilen i USA tillägnade sig 58 procent av tillväxten under perioden 1976–2007 (Atkinson m fl 2011, s 9). Det är svårt att förklara detta med skillnader i färdigheter och tidsinsats.¹

En annan förklaring till skillnader i tillgångar som ibland framförs är våld eller hot om våld. Den europeiska kolonisationen av de afrikanska och amerikanska kontinenterna och den muslimska expansionen i Nordafrika och delar av Asien byggde förvisso på våld, och kolonisationen kan sätta sin prägel på ett land under mycket lång tid, även efter en politisk frigörelse från den ursprungliga kolonisatören (Acemoglu och Robinson 2006, 2012). Samtidigt är våld en resurskrävande verksamhet. Hot om våld är effektivare men måste regelbundet övergå i handling för att vara trovärdigt. Vidare bestäms de globala skillnader i tillgångar som vi observerar i stor utsträckning av vilket land man lever i, och skillnaderna mellan länder upprätthålls sedan länge inte med hjälp av våld. Den internationella konfliktnivån är stabil eller i avtagande (Gleditsch m fl 2002).

Fast de ovannämnda faktorerna kan lämna bidrag till förståelsen av hur skillnader i tillgångar uppkommer och upprätthålls, krävs det något mer för att förklara det generella mönstret av skillnader över tid och rum. En mekanism som kan komplettera bilden och i det långa loppet ge ett avgörande

PER MOLANDER

är tekn dr och har bl a varit ansvarig för reformen av den statliga budgetprocessen under 1990-talet, huvudsekreterare i Ekonomikommisionen och Tsunamikommisionen samt generaldirektör för Inspektionen för socialförsäkringen. molander.per@telia.com

¹ Någon kanske vill *definiera* begreppet produktivitet med utgångspunkt i vad en person tillskansar sig genom olika marknadsoperationer, men denna tautologiska definition har föga gemensamt med den gängse tolkningen av begrepp som färdighet och ansträngning.

bidrag är en inneboende instabilitet i fördelningen av tillgångar som härrör från den sociala interaktionen mellan individer och grupper och inte förutsätter vare sig skillnader mellan individer eller våldsutövning.

1. Likafördelningens dynamiska instabilitet²

Social interaktion kan ta många former – samarbete i små grupper, konkurrens, anonymt samspel över en marknad osv. Nedan analyseras tre olika arketypiska situationer som täcker ett relativt brett spektrum av interaktionstyper: konkurrens om en given resurs, förhandlingar om hur ett produktionsresultat ska fördelas och marknadsinteraktion i en växande ekonomi.

Konkurrens om given resurs

En känd dikt av Sten Selander handlar om två pojkar som spelar kula (Selander 1926). När spelet börjar har den ene 50 kulor och den andre 5. Den förre vinner, föga överraskande. Den matematiska analysen är relativt rättfram. Kulspelet definierar en markovkedja och frågan om vinst eller förlust för endera parten är ett *first-passage time*-problem (Kemeny och Snell 1976). Om spelarna är lika skickliga, är sannolikheterna för vinst direkt proportionella mot kulinnehavet vid spelets början, dvs ungefär 0,91 (50/55) respektive 0,09 (5/55).

Man kan tänka sig en förhistoria, där de båda spelarna möts för första gången med lika många kulor, t ex 5 stycken. Om de då är lika skickliga, kommer slumpen att fälla avgörandet och den ene att lämna den första ronden med 10 kulor. Om de sedan möts regelbundet och varje gång får 5 nya kulor, kommer den som har vunnit det första mötet att också vinna det andra med sannolikheten 0,75. Vid det tredje mötet har sannolikheten ökat till 0,83 osv. I varje möte finns en viss sannolikhet för omkastning av rollerna, men den minskar med tiden.

Från en helt symmetrisk utgångspunkt – lika många kulor, lika skickliga spelare – utvecklas alltså en starkt skev fördelning som en direkt konsekvens av spelets regler och egna dynamik.

Bilateral förhandlingar

En annan form av social interaktion som har spelat och alltjämt spelar stor roll är samarbete i små grupper i syfte att producera någon nyttinghet som de inblandade efterfrågar. När produktionsresultatet föreligger, ska det fördelas, vilket kräver någon form av förhandling. I vissa fall föregår förhandlingen själva produktionen och leder till ett avtal om hur resultatet ska fördelas. Detta förutsätter då en rättsordning som gör det möjligt att driva igenom avtalet även mot någon parts vilja.

Den moderna förhandlingsteorin domineras helt av John Nashs lös-

² Det stabilitetsbegrepp som ligger i botten på diskussionen är Ljapunovstabilitet, men en intuitiv uppfattning av begreppet är fullt tillräcklig för den diskussion som följer. Ett tillstånd är stabilt om systemet efter en störning återvänder till utgångspunkten i kraft av systemets egen dynamik.

ning (Nash 1950). Några alternativ har förts fram, t ex Kalai-Smorodinskys lösning (Kalai och Smorodinsky 1975) och den egalitära lösningen (Kalai 1977), men de har inte vunnit någon större spridning. En anledning kan vara att dessa alternativ har en normativ underton som inte finns hos Nash. Han utgick i stället från ungefär samma typ av krav på symmetri och oberoende av irrelevanta alternativ som Arrow vid samma tid tillämpade inom välfärdsteorin.³

Nashs modell är begränsad till två parter men kan naturligtvis vara relevant också i situationer där många individer är inblandade. Kravet är att de uppträder så samordnat att det vad analysen anbelangar är en rimlig approximation att betrakta samspelet som en interaktion mellan två parter – arrendatorer och jordägare, löntagare och kapitalägare och liknande.

Hur Nashs lösning utfaller beror på nyttofunktionen hos de inblandade parterna. Den som har förutsättningar att ta risker och att vänta premieras i förhandlingen, vilket är att förvänta. Ur ett fördelningsperspektiv är det intressant att se hur detta förhållningssätt till risk hänger samman med tillgångarna. Intuitivt föreställer man sig att benägenheten att ta risker ökar med förmögenheten, annorlunda uttryckt att den absoluta riskaversionen (*absolute risk aversion*, ARA) avtar med ökande tillgångar.⁴ Det finns brett empiriskt stöd för att så också är fallet (Meyer och Meyer 2006).

Om två parter möts i en förhandling med identiska tillgångar, kommer de av symmetriskäl att få lika stora andelar. Om den ena parten kommer till förhandlingen med mindre tillgångar än motparten, kommer den också att få ut mindre av förhandlingen under förutsättning att antagandet om avtagande riskaversion gäller, något som det alltså finns empiriskt stöd för. Antagandet kan visas vara nödvändigt.

Om förhandlingen upprepas, kommer den ursprungliga skillnaden i utgångsläge alltså att förstärkas. Här föreligger en analogi med kulspelet i föregående exempel. Om utgångsläget är helt symmetriskt, kommer utfallet av förhandlingen också att bli symmetriskt och likafördelningen bevaras. Om detta förhållande störs, kommer störningen att förstärkas över tid och skillnaderna i tillgångar att växa. Likafördelningen är dynamiskt instabil.

Marknader

På en marknad ser den sociala interaktionen helt annorlunda ut än i de båda föregående fallen. Här samspelar ett stort antal anonyma aktörer med varandra utan annan kontakt än den indirekta som förmedlas via priser och kvantiteter på marknaden. Det moderna studiet av inkomst- och förmögenhetsfördelningar kan sägas ha inletts med sociologen Pareto (1897), som observerade det som numera kallas paretofördelningen för de högre skikten. Gibrat (1931) utgick i stället från ett antagande om proportionell tillväxt,

³ Arrow (1950). För en diskussion av olika förhandlingslösningars egenskaper, se Thomson (2010).

⁴ Om nyttofunktionen är $u(x)$, innebär kravet att $|u''(x)/u'(x)|$ ska vara avtagande i x (Pratt 1964; Arrow 1965).

vilket ger en lognormal fördelning. Senare reproducerade Champernowne (1953) Paretos fördelning som resultatet av en slumpvandring mellan olika inkomstskikt. Det är värt att notera att Bachelier redan år 1900 analyserade det relaterade problemet att beskriva prisutvecklingen på aktier med hjälp av en slumpmodell (brownisk rörelse). En relativt ny forskningslinje kring fördelningar bygger på metoder lånade från den statistiska termodynamiken (Chakrabarti m fl 2013).

Förmögenhetsfördelningens utveckling i en ren växande marknads-ekonomi utan fördelningspolitik har studerats av Fernholz och Fernholz (2014). Författarna antar att individerna i befolkningen är identiska vad gäller preferenser, möjligheter, färdigheter och tålamod, varför alla skillnader som uppkommer beror på slumpen och på förmögenhetsackumulatio-nens egen dynamik.

Mer precist antas alla arbeta lika mycket och investera antingen i riskfria tillgångar eller i individspecifika tillgångar med varierande avkastning. Eftersom alla individer antas ha samma preferenser, kommer skillnader i investeringsbeteende bara att bero på skillnader i totala tillgångar. Avkastningen för den riskutsatta investeringen antas följa en slumpvandring (brownisk rörelse). Beträffande riskbeteendet antas konstant relativ riskaversion (*constant relative risk aversion*, CRRA), vilket är ett specialfall av vad som antogs i förhandlingsmodellen ovan.⁵ Hushållen antas ha oändlig livslängd.

Med dessa förutsättningar blir den optimala lösningen att konsumtionen blir proportionell mot den totala förmögenheten, vilken är summan av den aktuella förmögenheten och de diskonterade framtida arbetsintäkterna. Varje hushålls totala förmögenhet blir då också en slumpvandring. Konsekvensen för fördelningen av förmögenheten i samhället blir, måhända överraskande, att ginikoefficienten går mot 1 med sannolikheten 1. Annorlunda uttryckt kommer hela samhällets förmögenhet med tiden att koncentreras till ett enda hushåll. Mekanismen är densamma som i föregående exempel; den som får en lite större förmögenhet tillåter sig att ta något större risker och får därmed en högre avkastning, vilket ytterligare ökar skillnaden i förmögenhet.

I verkliga samhällen förekommer både explicita och implicita överföringar. Om man antar att hushållen har ändlig och inte oändlig livslängd, beror den långsiktiga fördelningen bl a på hur arvsreglerna är utformade. En offentlig sektor har fördelningseffekter som beror på såväl skattesystemets utformning som transfereringarnas och den offentliga konsumtionens fördelningsprofil. Men Fernholz och Fernholz analys har ett värde som renodlat referensexempel.

Sammanfattning

De tre arketyppiska situationer som beskrivits ovan – konkurrens om en given resurs, bilaterala förhandlingar och arbete och sparande i en växande

⁵ Den matematiska formuleringen av kravet blir i detta fall att $|x \cdot u''(x)/u'(x)|$ ska vara konstant.

marknadsekonomi – uppvisar ett gemensamt mönster. Från symmetriska utgångspunkter, med individer som har identiska färdigheter, möjligheter, tillgångar och tålamod, utvecklas samhället mot ett starkt asymmetriskt tillstånd präglad av en starkt skev fördelning av tillgångarna; ett symmetribrott uppträder. I marknadsmodellen är den *förväntade* förmögenhetstillväxten i initialskedet densamma för alla individer, men den *realiserade* förmögenhetstillväxten blir helt olika. Orsaken till att man får ett asymmetriskt utfall trots symmetriska utgångsförutsättningar är den symmetriska jämviktens instabilitet.

2. Icke-identiska individer

Grundantagandet ovan har varit identiska individer. Detta ska självfallet inte ses som vare sig en beskrivning av något faktiskt uttillstånd i mänsklighetens barndom eller som uttryck för någon utifrån pålagd norm som föreskriver likafördelning som ett eftersträvanvärt ideal. Det rör sig om ett rent matematiskt antagande i analysen av den symmetriska jämviktens stabilitetsegenskaper. Innebörden av analysen är att *även om* man antar att individerna är identiska i viktiga avseenden som färdigheter, flit och tålamod, kommer utfallet med tiden att bli helt olika för olika individer och tillgångarna med tiden att bli extremt skevt fördelade.

Med detta resultat i åtanke kan det vara intressant att ställa frågan vad som händer om man släpper antagandet om identiska individer. I fallet med de kulsplande pojkarna gäller exempelvis att den som har färre kulor (5 stycken) måste vara ungefär 15 procent skickligare än den andre (med 50 kulor), om han ska ha samma chans att vinna. Om han är 10 procent skickligare, kommer den andre sannolikt att vinna. Detta enkla exempel rymmer en viktig insikt; om förutsättningarna vad gäller tillgångar inte är någorlunda lika, kommer konkurrensen i normalfallet inte att sälla fram den bästa spelaren.

Om man i stället utgår från lika förutsättningar och antar skillnader i färdigheter eller tålamod, kommer de individer som är bäst rustade naturligtvis att ha högre sannolikhet att få en större andel av tillgångarna. Detta torde många i sig uppleva som legitimt. Det som är fördelningspolitiskt problematiskt och hotar legitimiteten är att skillnaderna i utfall på grund av den inneboende instabiliteten i interaktionen inte står i någon som helst proportion till skillnaderna i färdighet eller ansträngning. Detta noterades redan av Becker (1980), som fann att den individ som i en marknadsekonomi har mest tålamod med tiden kommer att tillägna sig hela samhällsförmögenheten – alltså samma extrema fördelning som den som härleds i Fernholz och Fernholz (2014) med andra antaganden.

Det råder ingen oenighet om att individer skiljer sig i viktiga avseenden. Fördelningspolitikens problem är i stället att bemästra de skillnader i utfall som inte direkt kan relateras till sådana skillnader, exempelvis i ansträngning, som man kan vilja upprätthålla.

3. Stabilisering av resursfördelningen

Slutsatsen om den symmetriska jämviktens instabilitet kan i förstone synas gynna en högerposition på den politiska skalan. Ett traditionellt argument mot en aktiv fördelningspolitik har ju varit att det är fåfängt att försöka påverka fördelningen av inkomster och förmögenheter (Hirschman 1977). Denna slutsats är dock förhastad. Instabila system kan stabiliseras med hjälp av lämpliga ingrepp, i detta sammanhang via skatter, offentliga åtaganden, arvsregler osv. Det viktiga kravet är att ingreppen baseras på det faktiska utfallet – principen om *återkoppling från tillståndet*. Ett alldagligt exempel kan få illustrera innebörden. Den som försöker hålla en bil på rätt kurs på en raksträcka genom att hålla ratten i ett fixt läge upptäcker snart att bilen kommer att hamna antingen på vänster sida av vägen eller i diket. Även för det mildt instabila system som bilen utgör krävs hela tiden små justeringar av kursen baserade på bilens faktiska läge på vägen.⁶ Överfört till den ekonomiska politiken blir slutsatsen att fördelningspolitiska åtgärder inte kan begränsas till att utjämna förutsättningarna; politiken måste också bero på utfallet.

Det är tvärtom rimligt att se resultaten som ett viktigt principiellt argument för fördelningspolitik. Att utfallet vad avser inkomster och förmögenheter inte säkert står i proportion till insatsen räcker som argument för en statlig fördelningspolitik. Självklart kommer ambitionsnivån för det statliga åtagandet att variera, liksom vilka instrument man förordar. Men det principiella resultatet är viktigt, eftersom det från högerpositioner inte sällan argumenteras för att fördelningsfrågan helt bör avföras från den politiska agendan.⁷

4. Policyfrågor

Slutsatsen om den symmetriska jämviktens instabilitet påverkar förutsättningarna för både den politiska filosofin och den mer operativa ekonomiskpolitiska debatten. Så länge man uppfattar att det finns en inneboende motsättning mellan fördelningspolitiska strävanden och andra ekonomiska mål är det dock svårt att nå politisk enighet om ambitionsnivå och åtgärder. En djupare diskussion av detta ligger naturligtvis utom ramarna för denna uppsats, så texten nedan inskränker sig till några antydningar om öppningar som finns.⁸

Jämlikhet som egenvärde

En vanlig utgångspunkt för fördelningspolitiska diskussioner är den normativa; en jämlik fördelning av möjligheter eller tillgångar ses som något inneboende positivt. Thurow (1971) infogade detta argument i en ekono-

⁶ Se för en utveckling av detta någon lärobok i reglerteori, exempelvis Åström och Murray (2008).

⁷ För några olika bidrag på detta tema, se Letwin (1983).

⁸ För en mer utvecklad diskussion, se Molander (2014).

misk begreppsram genom att betrakta inkomstfördelningen som en kollektiv nytthet, som enligt en väl etablerad uppfattning inte produceras i rätt omfattning utan offentliga ingrepp i någon form. En nackdel med denna ansats är att efterfrågan på denna kollektiva nytthet varierar starkt och att problemet att skatta efterfrågan i det här fallet skulle vara ovanligt stort. Detta framstår som en svårframkomlig väg för den fördelningspolitiska diskussionen.

Effektivitetsargumentet

Större förutsättningar att någon enighet finns då rörande effektivitetsargumentet, även om det här krävs att vissa etablerade föreställningar prövas förutsättningslöst. Ett traditionellt argument mot en aktiv fördelningspolitik är att den medför samhällsekonomiska kostnader och påverkar tillväxten negativt. Senare decenniernas forskning om sambandet mellan fördelning och ekonomisk tillväxt har bidragit till att nyansera den bilden,⁹ och det finns en växande empiri som indikerar att en jämn fördelning snarare kan bidra positivt till den ekonomiska tillväxten. Ett viktigt exempel kan få tjäna som illustration. Inför Världsbankens årliga rapport 2006 (World Bank 2005) undersöktes en grupp länder som hade utvecklats från låg- till medelinkomstländer under perioden 1960–2000. Eftersom alla länderna i gruppen var jordbruksekonomier i början av perioden, var jordbruksmark den viktiga tillgången i samhället. Slutsatsen av analysen är mycket tydlig; de länder som hade den jämnaste fördelningen av jordbruksmark år 1960 (mätt med ginikoefficienten) hade också den snabbaste ekonomiska tillväxten under de fyra decennier som följde (World Bank 2005, s 163). Analogin med de kulsplande pojkarna ligger nära till hands; om alla får ungefär lika många kulor, ökar sannolikheten att det är de bästa som hävdar sig i konkurrensen.

I utvecklade ekonomier spelar jordbruksmark en underordnad roll som produktionsfaktor. Mobilitet kan i sådana ses som en indikator på hur väl samhället lyckas skapa lika förutsättningar för unga människor. Ju mindre beroende man är av föräldrars inkomst och sociala ställning, desto större förutsättningar har varje individ att skapa sitt eget liv och desto bättre utnyttjas potentialen hos den uppväxande generationen. Ett mått på mobiliteten i ett samhälle är korrelationen mellan barns inkomster och deras föräldrars; ett starkt samband indikerar att rörligheten är låg och att livschanserna i hög utsträckning bestäms av familjebakgrunden. Corak (2013) visar att ett högt värde på ginikoefficienten samvarierar med låg mobilitet i denna mening. Han visar också att låg mobilitet samvarierar med höga utbildningspremier. Även om de ekonomiska incitamenten till hög utbildning kan vara likartade för alla yngre, är det alltså i praktiken mest barn till föräldrar med högre utbildning och högre inkomster som förmår utnyttja dessa möjligheter. Som en annan forskargrupp uttrycker saken: ”Skillnader i möjligheter är den felande länken mellan begreppen inkomstskillnader och social rörlig-

⁹ Voitchovsky (2009).

het; om ökad ojämlikhet leder till minskad rörlighet mellan generationer, beror det sannolikt på att möjligheterna till ekonomiska förbättringar är mer ojämnt fördelade bland barnen.” (Brunori m fl 2013, s 17). Även här är kulspelelmetaforen relevant.

Absoluta eller relativa tillgångar?

Både absoluta och relativa levnadsnivåer är viktiga aspekter av den ekonomiska välfärden. Som framgått finns det viktiga kopplingar mellan relativa mått på välfärden och den ekonomiska tillväxttakten, varför också den som i huvudsak inriktar sig på absoluta nivåer måste beakta fördelningen. I klartext: fördelningen av inkomster och förmögenheter har realekonomiska konsekvenser. Det är inte bara så som illustrerats ovan att en jämnare fördelning kan gynna den ekonomiska tillväxttakten; fördelningsprofilen påverkar också möjligheterna för de mindre gynnade att få del av den ekonomiska tillväxten. Detta illustreras tydligt i den citerade rapporten från Världsbanken. Av en analys av ett drygt sextiotal länder framgår att länder med jämnare fördelning lyckas bättre att reducera den andel av befolkningen som är fattig i absoluta termer, när ekonomin växer på aggregerad nivå (World Bank 2005, s 87). I de mest ojämlika länderna fås ingen effekt på andelen absolut fattiga (eller t o m att andelen ökar).

En länk mellan fördelning och tillväxt som närmast är av sociologisk natur går via den sociala tilliten. Forskningen kring den sociala tilliten har vuxit snabbt under senare år och bl a lett till ett fruktbart samarbete mellan samhällsvetare från olika discipliner. Ett stabilt samband råder mellan inkomstfördelning och den sociala tilliten; hög ojämlikhet samvarierar med låg tillit (Jordahl 2009). Korrelationen mellan ginikoefficient och uppmätt tillit är $-0,47$ (75 länder). Merparten av de studier som har gjorts av relationen mellan nivån på tilliten och den ekonomiska tillväxttakten visar också på ett positivt samband (Bjørnskov 2009).

Spegelbilden av detta förhållande är att konfliktnivån i ett samhälle förefaller vara relaterad till inte i första hand den absoluta levnadsnivån utan till den relativa. Branko Milanovic har i en serie arbeten analyserat den sk ojämlikhetsgränsen (*inequality possibility frontier*, IPF) och den betydelse den har för tillståndet i ett samhälle. Bakgrunden till begreppet är det enkla förhållandet att det finns en gräns för ginikoefficienten som beror av samhällets ekonomiska utvecklingsnivå. Om alla invånare i ett samhälle lever på eller nära existensminimum, finns inget utrymme för ojämlikhet; det är överskottet som skapar detta utrymme och fördelningen av överskottet som bestämmer ginikoefficienten. IPF definieras som det högsta värde på ginikoefficienten som är förenligt med den rådande utvecklingsnivån. I Milanovic (2013) visas att avståndet mellan den faktiska ginikoefficienten och den teoretiskt högsta påverkar risken för sociala konflikter.

Det är sammanfattningsvis ställt utom tvivel att fördelningen av inkomster och förmögenheter är både socialt och ekonomiskt betydelsefull. Den ekonomiska politiken kan inte reduceras till en fråga om tillväxt.

Fördelningspolitiska instrument

Vissa fördelningspolitiska åtgärder påverkar i första hand förutsättningarna för den enskilda människan att forma sitt liv, medan andra påverkar utfallet. Till den förra gruppen hör utbildningspolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder, till den senare skatter och transfereringar. Två saker är viktiga att understryka i detta sammanhang. Den första är att politiken för att kunna bli framgångsrik måste utnyttja ett brett spektrum av åtgärder. Debatten kring Pikettys och andras analys av förmögenhetsfördelningens utveckling (Piketty 2013) har i alltför stor utsträckning kommit att handla om huruvida det är möjligt att införa en internationell kapitalbeskattning.

Den andra viktiga aspekten är å andra sidan att åtgärder inriktade mot utjämning av förutsättningar inte är tillräckliga. Behovet av återkoppling från utfallet gör att inkomst- och förmögenhetsberoende skatter och transfereringar måste ingå bland instrumenten för att en stabilisering av fördelningen ska vara möjlig.

5. Sammanfattning och teoretisk utblick

Huvudbudskapet i analysen är att flera ofta återkommande sociala samspels-situationer uppvisar ett symmetribrott; från helt symmetriska utgångsförutsättningar kan fördelningen av tillgångar utvecklas i riktning mot starkt skeva fördelningar, i gränsen mot ginikoefficienten 1. När förutsättningarna inte är helt symmetriska, t ex därför att vissa individer har särskilda färdigheter eller förmåga att vänta, gynnas dessa i en utsträckning som inte står i proportion till skillnaderna i insatser. Den skeva fördelning som uppstår har negativa realekonomiska konsekvenser på tillväxt, på social tillit och på konfliktnivån i samhället. Fördelningen av inkomster och förmögenheter kan påverkas, och politiken måste för att bli framgångsrik inriktas mot både förutsättningar och utfall. Absoluta och relativa levnadsförhållanden samspelar, och båda är viktiga.

Symmetribrott är kontraintuitiva. Vi föreställer oss gärna att symmetriska utgångsförutsättningar ska leda till symmetriska utfall, men så är generellt inte fallet. Inom fysiken har symmetribrott studerats länge inom så skilda områden som fasta tillståndets fysik (magnetism, supraledning), kontinuerliga mediers mekanik (Bénardceller) och elementarpartikelfysik (Higgsmekanismen). Inom ekonomin har ansträngningarna i huvudsak inriktats på att finna stabila jämvikter. Det är signifikativt att arbetsnamnet för den teoriansats som helt har dominerat ämnet under lång tid är *allmän jämvikt*. Måhända är detta förklaringen till att viktiga instabilitetsproblem inte har fått den uppmärksamhet som de förtjänar.

Acemoglu, D och J Robinson (2006), *Economic Origins of Dictatorship and Democracy*, Cambridge University Press, Cambridge.

Acemoglu, D och J Robinson (2012), *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty*, Profile Books, London.

REFERENSER

- Arrow, K (1950), "A Difficulty in the Concept of Social Welfare", *Journal of Political Economy*, vol 58, s 328–346.
- Arrow, K (1965), *Aspects of the Theory of Risk Bearing*, Yrjö Jahnssonin Saatio, Helsingfors.
- Atkinson, A B, T Piketty och E Saez (2011), "Top Incomes in the Long Run of History", *Journal of Economic Perspectives*, vol 49, s 3–71.
- Bachelier, G (1900), "Théorie de la Spéculation", *Annales Scientifiques de l'École Normale Supérieure*, vol 17, nr 3, s 21–86.
- Becker, R A (1980), "On the Long-run Steady State in a Simple Dynamic Model of Equilibrium with Heterogeneous Households", *Quarterly Journal of Economics*, vol 95, s 375–382.
- Bjørnskov, C (2009), "Economic Growth", i Svendsen, G T och G L H Svendsen (red), *Handbook of Social Capital*, Edward Elgar, Cheltenham.
- Bowles, S m fl (2010), "Intergenerational Transmission and Inequality in Premodern Societies", *Current Anthropology*, vol 51, s 119–126.
- Brunori, P, F H G Ferreira och V Peragine (2013), *Inequality of Opportunity, Income Inequality and Economic Mobility: Some International Comparisons*, Policy Research Working Paper 6304, World Bank, Development Research Group, Washington.
- Chakrabarti, B K, A Chakraborti, S R Chakravarty och A Chatterjee (2013), *Econophysics of Income and Wealth Distributions*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Champernowne, D G (1953), "A Model of Income Distribution", *The Economic Journal*, vol 63, s 318–351.
- Corak, M (2013), "Income Inequality, Equality of Opportunity and Intergenerational Mobility", *Journal of Economic Perspectives*, vol 27, nr 3, s 79–102.
- Fernholz, R och R Fernholz (2014), "Instability and Concentration in the Distribution of Wealth", *Journal of Economic Dynamics & Control*, vol 44, s 251–269.
- Gibrat, R (1931), *Les Inégalités Économiques*, Librairie du Recueil Sirey, Paris.
- Gleditsch, N P m fl (2002), "Armed Conflict 1946–2001: A New Dataset", *Journal of Peace Research*, vol 39, s 615–637.
- Hirschman, A O (1977), *The Rhetoric of Reaction: Perversity, Futility, Jeopardy*, Belknap/Harvard University Press, Cambridge MA.
- Jordahl, H (2009), "Economic Inequality", i Svendsen, G T och G L H Svendsen (red), *Handbook of Social Capital*, Edward Elgar, Cheltenham.
- Kalai, E (1977), "Proportional Solutions to Bargaining Situations: Interpersonal Utility Comparisons", *Econometrica*, vol 45, s 1623–1630.
- Kalai, E och M Smorodinsky (1975), "Other Solutions to Nash's Bargaining Problem", *Econometrica*, vol 43, s 513–518.
- Kemeny, J G och J L Snell (1976), *Finite Markov Chains*, andra upplagan, Springer, New York.
- Letwin, W (red) (1983), *Against Equality: Readings on Economic and Social Policy*, Macmillan, London.
- Meyer, D J och J Meyer (2006), "Measuring Risk Aversion", *Foundations and Trends in Microeconomics*, vol 2, s 107–203 (omtryckt av now Publishers, Hanover MA).
- Milanovic, B (2013), *The Inequality Possibility Frontier: The Extensions and New Applications*, Comparative Institutional Analysis Working Paper 2013:1, Ekonomihögskolan, Lunds universitet.
- Molander, P (2014), *Ojämlighetens anatomi*, Weylers, Stockholm (utv uppl Månipocket, Stockholm 2015).
- Nash, J (1950), "The Bargaining Problem", *Econometrica*, vol 18, s 155–162.
- Pareto, V (1897), *Cours d'Économie Politique*, Rouge, Lausanne.
- Piketty, T (2013), *Le Capital au XXI^e Siècle*, Editions du Seuil, Paris.
- Pratt, J W (1964), "Risk Aversion in the Small and in the Large", *Econometrica*, vol 32, s 83–98.
- Selander, S (1926), "Spela kula", *Staden och andra dikter*, Bonnier, Stockholm.
- Thomson, W (2010), "Introduction", i Thomson, W (red), *Bargaining and the Theory of Cooperative Games: John Nash and Beyond*, Edward Elgar, Cheltenham.
- Thurow, L C (1971), "The Income Distribution as a Pure Public Good", *Quarterly Journal of Economics*, vol 85, s 327–336.
- Voitchovsky, S (2009), "Inequality and Economic Growth", i Salverda, W, B Nolan och T Smeeding (red), *The Oxford Handbook of Economic Inequality*, Oxford University Press, Oxford.
- de Waal, F (2005), *Chimpanzee Politics. 25th Anniversary Edition of the Original 1980 Book*, Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- World Bank (2005), *Equity and Development. World Development Report 2006*, World Bank, Washington DC.
- Åström, K J och R M Murray (2008), *Feedback Systems*, Princeton University Press, Princeton NJ.